

Filozofie období osvícenství v Anglii

Období od 13. do 17. století je charakteristické pro Anglii její politickou svobodou uvnitř země a neustálým rozšiřováním blahobytu a moci navenek. Na formování a vývoj anglického charakteru měl velký vliv tzv. **puritanismus**, náboženské hnutí, jež prosazovalo církve s čistotou Božího slova. Odtud také pochází povaha anglické filozofie, založené na odmítání spekulace a stavění na **zkušenosti**, jako základu veškerého vědění a vší filozofie.

Mezi nejvýznamnější představitele anglické filozofie období osvícenství patří fyzik **Isaak Newton**, jež se proslavil vedle nespočetných objevů také tím, že uplatnil zákon pohybu na nové astronomických skutečnostech. Mezi další významné filozofy patří zejména **John Locke**, jenž položil základy, **Berkeley** a **Hume** pokračovali v započatém díle Locka, ovšem každý poněkud jiným směrem.

John Locke

Narodil se roku 1632 v Bristolu. Po studiích přírodních věd se stal domácím lékařem v rodině lorda Shaftesburyho. Od roku 1683 do roku 1688 se ukrýval v Holandsku před politickými pronásledovateli. Po návratu do Anglie vykonával úřad komisaře pro kolonie.

Ve svém hlavním díle s názvem **Esej o lidském rozumu** se Locke pokouší zjistit, čeho je náš rozum schopen dosáhnout. Klade si v této souvislosti dvě základní otázky: **1. „Jak se představy a pojmy vůbec dostávají do našeho vědomí?“**

2. „Jaký stupeň jistoty mají různé představy podle tohoto svého původu?“

Ad. 1.: Ideje v našem vědomí pocházejí **jednak z vnějšího světa** nebo si je **vědomí vytvořilo samo z představ**, které mají ovšem rovněž svůj původ z vnějšího světa. Anebo jsou obsaženy od počátku v našem vědomí, čili **jsou vrozené**.

Před zkušeností je lidské vědomí „*jako nepopsaný list papíru*“. Z toho vyplývá, že **vrozené ideje neexistují**. Veškeré naše vědomí může tedy pocházet pouze z vnitřní nebo vnější zkušenosti.

Ad. 2.: Zde Locke provádí důkaz, že veškeré ideje v našem vědomí pocházejí ze zkušenosti.

Nachází: **A. Jednoduché ideje** – nejjednodušší části našeho vědomí.

a) **Vnější zkušenost** – jejím prostřednictvím přicházejí do vědomí jednoduché ideje. Je to první seznámení člověka se světem. Takovým způsobem se dostávají do našeho vědomí pouze **kvality** věcí, ne věci celé.

Locke rozlišuje jednak **primární kvality**, které jsou v tělesech stále. Patří sem **tvar, pevnost počet a pohyb**.

Dále to jsou **sekundární kvality**, které nejsou v tělesech stále, nýbrž se mění podle situace. Např. jednou je těleso teplé, potom se může ochladit. Sem přiřazuje **barvu, vůni, chuť, teplotu, zvuk atd.**

b) **Vnitřní zkušenost** – vjemy, které vznikají tak, že se vědomí obrací samo k sobě a pozoruje vlastní činnost. Zde vědomí poznává, rozlišuje, vzpomíná, vnímá.

c) **Vnější a vnitřní zkušenost** – působí společně. Může se projevit například v pocitu rozkoše a bolesti.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pracovní list byl vytvořen v rámci projektu "Nová cesta za poznáním", reg. č. CZ.1.07/1.5.00/34.0034, za finanční podpory Evropského sociálního fondu a rozpočtu ČR.

Uvedená práce (dílo) podléhá licenci Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko

B. Složené ideje – tyto si vytváří rozum kombinací jednoduchých idejí. Variantou může být například skládání písmen v slova. Locke rozlišuje: a) *mody* (počet, prostor trvání);
b) *substance* (bůh, duch, těleso);
c) *vztahy* (prostor a čas, příčina a účinek, identita a různost).

Jelikož složené ideje vznikají kombinací jednoduchých, především obecných pojmů, nepřikládal jim Locke žádnou skutečnost. Pouze substance nemají své místo výhradně v rozumu, proto jsou skutečné.

Berkeley

Berkeley navazuje na Locka, kde s ním nesouhlasí s jeho způsobem smyslového vnímání. Locke upřednostňuje primární kvality před subjektivními, tedy sekundárními vlastnostmi. Další jeho námitka tkvěla v tom, že Locke nepřikládal složeným idejím, vyjma substance, žádnou skutečnost.

Berkeley nerozlišuje primární a sekundární kvality, ale vše, co vnímáme, vzniká pouze v naší mysli. Mimo ni není nic. Svět existuje pouze takový, jaký jej vnímáme. Vnímaný svět je pouze myslící duch se svými idejemi. Náзор, podle kterého skutečný je pouze duch a jeho ideje, který nám odpírá možnost poznání světa mimo tohoto ducha , se dá nazvat *důsledným idealismem*. Idealismus se u Berkeleyho spojuje s *anglickým empirismem* (empirismus je filozofický směr, opírající své poznání o pravdivost smyslů).

David Hume

Rovněž Hume navazuje na Locka. Navíc přináší přesné rozlišení jednotlivých představ. To, co přichází bezprostředně do našeho vědomí prostřednictvím vnějšího či vnitřního vnímání nazývá **imprese**. Vzpomínky, fantazie, kopie impresí nazývá **ideje**.

Na rozdíl od svých předchůdců používá Hume ideje v užším významu. Ti nazývali idejemi všechny představy. Stejně, jako u Locka, i u Huma vznikají složené ideje v rozumu. Ale Hume je mnohem podrobněji analyzuje.

Literatura:

Störig,H.J. *Malé dějiny filozofie*, vydalo nakladatelství Zvon Praha 1991, ISBN 80-7113-041-9